

Ring around a rosie

M. Bierhoff

(Tijdschr Infect 2016;11(2):66-7)

Het jaar 1665: twee meisjes met rode strikken in de blonde haren lopen hand in hand door het dorp. Ze lijken vrolijk en zingen een onschuldig Engels versje:

Ring around a rosie

A pocket full of posies

A-tischa, A-tischa!

We all fall down

Van onschuld was geen sprake, de meisjes zagen doodzieke mensen en roken de geur van verbrande lijken. Het liedje verwijst volgens vele bronnen naar de uitbraak van de builenpest in Londen in de 17de eeuw.

De 'ring around a rosie' verwijst naar het eerste stadium van de ziekte met lymfadenopathie en de ringvormige huidafwijkingen. De mensen in Londen in die tijd droegen in hun zakken bosjes ('posies') met bloemen en kruiden om de enorme stank van rottende lichamen te verdrijven. En ook niezen was een symptoom van de pest (A-tischa!).

De lichamen van de overledenen werden in die tijd verbrand of in massagraven gegooid. Om de onschuld maar helemaal te verbannen: soms ook mensen die nog niet dood waren maar te ziek om zich te bewegen of te spreken. Geen mens was veilig, rijk of arm, en daar komt de laatste zin vandaan: 'We all fall down'.

Het versje is niet geheel 'evidence-based', het is voor deze column wel een erg toepasselijke mythe.

De pest, veroorzaakt door *Yersinia pestis*, die in Europa voorkwam heeft aan ongeveer een derde van de Europeanen het leven gekost. Dat zou in 2016 betekenen dat als je op vakantie zou gaan naar Frankrijk, Italië of Spanje je geen levende inwoner zou tegen komen.

Nu komt pest bijna niet meer voor, maar de meest voorkomende vormen van de pest toen waren de builenpest en, de dodelijkste, de longpest (90% mortaliteit). De ziekte werd overgedragen via een beet van een rattenvlo en tja, in de middeleeuwen was er in Europa geen gebrek aan ratten. En omdat de bacterie zowel van dier op mens als van mens op mens wordt overgedragen was het een grote begrafenis.

De schuld van de grote uitbraak van de pest (alias de zwarte dood) in Europa vanaf de 14^e eeuw lag niet alleen bij de ratten of hun vlooiën. Het begin van de verspreiding hebben we te danken aan de Mongolen (voor de

zekerheid: die uit het land Mongolië). Die hadden in 1346 handig gebruikt gemaakt van de ziekte toen zij de stad Kaffa (Oekraïne) belegerden. Tijdens de belegering schoten ze met katapulten de lijken van pestslachtoffers over de muren en besmetten zo de inwoners. Vanuit Kaffa vluchtten de van oorsprong Italiaanse, besmette, inwoners naar Genua. Uiteindelijk verspreidde die ziekte zich zo verder door Italië en Europa.

Om na dit enigszins deprimerende verhaal toch nog met een leuk feitje te eindigen: Venetië had een briljant plan bedacht om uitbraken te voorkomen. Tijdens de eerste pestuitbraak in de 14^e eeuw stierf ongeveer de helft van de Venetianen. Ze dachten dat het slechts van mens op mens overdraagbaar was (en u weet nu ook dat dit natuurlijk niet waar was) en voerden een maatregel in dat alle schepen eerst 40 dagen in de haven moesten liggen. Dit is waarschijnlijk afgeleid van de lengte van

het vasten in de bijbel. Na die 40 dagen quarantaine mochten zij pas aan wal komen. En laat nou quarantaine afgeleid zijn van het Italiaanse woord voor 40 'quaranta'.

Ondertussen waren er ook speciale pestdokters opgeleid. Artsen die niet in witte jas rondliepen maar in een zwarte habijt, zwarte hoed (best stijlisch vind ik zelf), en een masker met een snavel (dat wordt dan wel een beetje 'eyes wide shut' maar we gaan er in mee). De snavel was heel slim uitgedacht om zoveel mogelijk de besmetting te voorkomen maar met name ook de verschrikkelijke stank tegen te gaan. In de snavels werden kruiden en bloemen 'posies' gestopt waardoor ze niet helemaal kokhalzend wegreunden bij hun patiënten. Dat is namelijk niet heel professioneel. Ik denk dat we tegenwoordig best blij mogen zijn met onze witte jas, handschoenen en echte afsluitende mondkapjes, alhoewel het er wel minder indrukwekkend uitziet natuurlijk...